

Csányi Tamás¹

Helyreigazító kommentár Hamar Pál *A honvédelmi nevelés és az iskolai testnevelés kovariációja* című tanulmányához

Bevezetés

A *Hadtudományi Szemle* legutóbbi számában (2023. 16. évf. 2. szám) Hamar Pál *A honvédelmi nevelés és az iskolai testnevelés kovariációja* címmel jelentetett meg egy tanulmányt,² amely elméleti megközelítésből, neveléstudományi perspektívából vizsgálta a honvédelmi nevelés és a testnevelés közös értékeit, értékészletét. A cikk 17. oldalának 5. bekezdésében (203. oldal) a szerző olyan állításokat fogalmazott meg, amelyek tévesen interpretálják egyrészt az ott szereplő, hivatkozott műben leírtakat, másrészt az olvasókat félrevezetve hamis kontextusba helyezik a valós szakmai és jelentős publikációkkal, tudományos evidenciákkal alátámasztott álláspontomat. Kommentárom célja, hogy cáfoljam és helyreigazítsam a megjelent téves megállapításokat.

A helyreigazítás háttere és tartalma

A vita megértéséhez mindenekelőtt érdemes tudnia a testnevelés- és sportelméletben kevésbé jártas olvasónak, hogy a felmerülő két problémakör, nevezetesen az „élmény-pedagógia” és a „versenyzés” megjelenése a viták során esetenként heves érzelmeket is kiválthat a sportszakemberekből. Ez a háttér az elmúlt években szándékosan generált, sajátos szakmai véleménybuborék jelenlétét mutatja, amely a tényeket (értsd például az általam publikált tanulmányokat és szakkönyveket) a két kifejezés kapcsán – helytelenül és megalapozatlanul – gyakran eltorzítja. Sokan a kommentárom mindkét központi témakörét (versenyzéstagadás és élménypedagógia) a szabadelvű és keretek

¹ Tanszékvezető egyetemi docens, Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem Testnevelés-elméleti és Oktatásmódszertani Tanszék.

² HAMAR 2023.

nélküli, a kizárólagos mozgásörömökre fókuszáló, a tanulási folyamat didaktikáját, valamint a tanuláshoz, fejlődéshez kapcsolódó akarat és erőfeszítés figyelmen kívül hagyását, értékvesztését szorgalmazó megközelítéssel azonosítják. Ez az értelmezési keret a testnevelés és a sport területén, ahol az erőfeszítésnek, a fejlődésnek, a kitartásnak, végső soron a (tanulási) teljesítménynek kiemelkedő szerepe van, egyértelműen negatív, szakmailag dehonesztáló jelleget ad.

Hamar Pál megjelent tanulmánya szó szerint a következőket tartalmazza *Az affektív közös értékek* című alfejezetében:

„Egyes, elsősorban élménypedagógiai irányzatok szerint, a verseny káros a gyermekek személyiségfejlődésére, mondván a versenyhelyzet negatív hatást gyakorolhat a feladat végrehajtására. A verseny külső nyomásként jelenhet meg, amely szélsőséges esetben szorongást, stresszt válthat ki. Ez jelentősen rontja a kezdeti szakaszban a mozgástanulás hatékonyságát. Ezzel szemben mi azt állítjuk, a versenyhelyzet éppen hogy nélkülözhetetlen eleme az életre való felkészítésnek. A versenyhelyzetet nem elkerülni kell, hanem a szituáció kezelési technikáját kell megtanítani a tanulóknak (például a vereség, a vesztes szerep feldolgozásának módját).”³

Lássuk a tényeket és a tévedéseket pontokba szedve!

- Téves az az interpretáció, amely szerint a hivatkozott művem⁴ „élménypedagógiai irányzat” lenne. Habár a szerző nem definiálta az „élménypedagógia” fogalmát, a szövegkörnyezetből egyértelműen arra lehet következtetni, hogy a könyvem az élménypedagógia koncepciójában született. Csakhogy nem az élménypedagógiai irányzat(ok) alkalmazása adta a könyv elméleti alapját, hanem az az evidencia, amely szerint „[a]z elmúlt 30 év intenzív tudományos kutatásai azt igazolták, hogy a tanulás dinamikus, önszervező, nemlineáris folyamat”;⁵ ehhez kapcsolódóan pedig a könyv az ún. nemlineáris pedagógia és az ökológiai dinamika elméletét integrálva⁶ a Lábán Rudolf-féle mozgáskonceptiók rendszert dolgozta fel – ahogyan azt ki is fejtettem. A nemlineáris pedagógia tudományos megközelítése bár kiemelten fontosnak tartja a pozitív érzelmi viszonyulást és a kedvező motivációs feltételek közötti gyakorlást (amely minden manapság hatékonynak tartott tanuláselméleti megközelítés sajátja is), elsődlegesen a mozgástanulás és -szabályozás variabilitását és az egyéni sajátosságokhoz, képesség- és készségszinthez igazodó gyakorlatot helyezi előtérbe. Ez a tudományos paradigma és pedagógiai rendszer alternatívát jelent a tradicionális, információfeldolgozási és reflexláncelméletekkel szemben,⁷ és természetéből fakadóan törekszik a pozitív élményszerzésre, a gyakorlás közbeni intrinsik motivációs feltételek megteremtésére.

³ HAMAR 2023: 203.

⁴ CSÁNYI 2020.

⁵ BUTTON et al. 2020.

⁶ BUTTON et al. 2020; CHOW et al. 2021.

⁷ CSÁNYI-RÉVÉSZ 2021.

- Hamar Pál tévesen tulajdonítja nekem azt a megállapítást, amely szerint „a verseny káros a gyermekek személyiségfejlődésére, mondván a versenyhelyzet negatív hatást gyakorolhat a feladat végrehajtására. A verseny külső nyomásként jelenhet meg, amely szélsőséges esetben szorongást, stresszt válthat ki. Ez jelentősen rontja a kezdeti szakaszban a mozgástanulás hatékonyságát.”
- 3Egyrészt a fenti mondatok nem így és nem ebben az értelmezésben szerepelnek a könyvemben, továbbá a közvetett hivatkozás⁸ sem így, hanem korrekten idézte az eredeti szöveget. A szöveggörnyezetből kiemelve, a pozitív jelzőt kihagyva teljesen más értelmet nyer az első mondat, amely a további két mondattal együtt kezelve hamisan tünteti fel a könyv megállapításait.
 - Fontos tudni, hogy a hivatkozott könyvem elsődlegesen a kis- és középső gyermekkor mozgásfejlesztésének elméletéről és módszertanáról szól, amely életkori ciklus a mozgástanulás és -szabályozás, továbbá a versenyzéshez kapcsolódó attitűdök és viselkedésformák kialakulása szempontjából is szenzitív időszaknak tekinthető. Ezen időszakban a mozgástanuláshoz kapcsolódó pozitív tapasztalatok, élmények és a kedvező kompetenciaésszelés az alapját képezi a motivált tanulásnak. Emellett ténykérdés, hogy a versenyzéssel együtt járó pszichológiai éberségi szint emelkedése a mozgástanulás kezdeti szakaszában jellemzően rontja a teljesítményt, a tanulás hatékonyságát. Ezért is nagyon érzékeny terep, hogy az óvodás- és kisiskoláskorú gyermekek mozgásoktatását milyen pedagógiai és pszichés környezetben valósítjuk meg, azaz például mennyi és milyen típusú versenyhelyzetet teremtünk számukra.
 - Nem állítottam, hogy „a verseny káros a gyermek személyiségfejlődésére, mondván, hogy a versenyhelyzet negatív hatást gyakorolhat a feladat végrehajtására”. Ezzel szemben azt jelentem ki (evidenciaalapon), és a könyvben is megfogalmazom, hogy „[a] könyvben bemutatott fejlesztési rendszerben a versenyzés nem fókuszált terület. Ennek egyrészt fejlődéslélektani, másrészt módszertani okai vannak, ami nem azt jelenti, hogy ne lehetne alkalomszerűen, megfelelő kontroll mentén versenyezni. A versenyzés nem önmagában jó vagy rossz. A versenyzés körülményei és tartalma teszi az adott kontextusban hasznossá, vagy éppen értelmetlenné azt.”⁹
 - Hamar Pál a továbbiakban ezt írja: „Ezzel szemben mi azt állítjuk, a versenyhelyzet éppen hogy nélkülözhetetlen eleme az életre való felkészítésnek. A versenyhelyzetet nem elkerülni kell, hanem a szituáció kezelési technikáját kell megtanítani a tanulóknak (például a vereség, a vesztes szerep feldolgozásának módját).” Ezzel a megállapítással az alapprobléma, hogy én soha nem állítottam, hogy a versenyhelyzet nem szükséges a testnevelésben vagy az „életre való felkészítéshez”, azaz nincs mivel szembehelezkedni! Éppen ellenkezőleg, saját testneveléseméleti szakkönyvünkben hosszasan dolgozzuk fel a versenyzés pedagógiai, fejlődéslélektani és mozgásoktatási szempontjait,¹⁰ és másokkal ellentétben nem közhelyes véleményeket „puffogtatunk”, hanem a gyermeki fejlődés általános törvényszerűségeit

⁸ REINER – HORVÁTH – H. EKLER 2022.

⁹ CSÁNYI 2020: 30.

¹⁰ CSÁNYI–RÉVÉSZ 2021: 370–387.

alapul véve helyezzük rendszerbe a jelenséget. Igen, a kisgyermekkorai mozgásfejlesztés és testnevelés pszichológiai és pedagógiai kontextusa jelentősen eltér a későbbi fejlettségi szinteken lévőkétől, de különösen a felnőttekétől, amely problémát nem lehet leegyszerűsítő, a tudományos evidenciákat figyelmen kívül hagyó mondatokkal elrendezni. Különösen akkor nem, ha a feltüntetett szerző (esetünkben e kommentár szerzője) negatív kontextusba helyeződik.

- *A testnevelés és sport oktatásának elmélete és módszertana. Középpontban a tanulás* című könyvünkben egyértelműen kifejtettük álláspontunkat a versenyzés relevanciájáról: „[...]egyértelmű pedagógiai törekvésünknek kell lennie, hogy az egészséges versenyzésre és annak magatartásformáira tanítsuk és szoktassuk tanítványainkat, amely alapját a foglalkozásaink pedagógiai környezete adja.”¹¹

Kommentárom utolsó részeként lássuk a Reiner Dóra, Horváth Zoltán Ferenc és H. Ekler Judit által megfogalmazott hivatkozási szöveget, amely jól mutatja a valós szöveg-környezet és a téves hivatkozás ellentmondásait.

„Az általánosan elfogadottakkal ellentétben nem mindenki szeret versenyezni. Bizonyos kutatások alapján az óvodás korú gyermekek mindössze 80%-a választja a versenyhelyzetet és ez a kor előrehaladtával csökkenő tendenciát mutat, melyet befolyásol a verseny tárgya. A versenyhelyzet pozitívan és negatívan is hatást gyakorolhat a feladat végrehajtására. Külső nyomásként jelenik meg, amely szélsőséges esetben szorongást, stresszt válthat ki. Ez jelentősen rontja a kezdeti szakaszban a mozgástanulás hatékonyságát.”¹²

Zárógondolat

Remélem, hogy kommentárom kellő súlyt ad annak a tudományetikai alapvetésnek, amely szerint a hivatkozásoknak pontosan és kontextusukban is tükrözniük kell a hivatkozott szerzők és kutatások megállapításait, azok valódiságát. Amennyiben ez nem így történik, úgy a hivatkozott szerzők (esetünkben e kommentár szerzője) kénytelenek markáns véleményt nyilvánítva helyreigazítást kérni – különösen, ha az a szakmai hitelességüket aláássa.

Irodalomjegyzék

- BUTTON, Chris et al. (2020): *Dynamics of Skill Acquisition. An Ecological Dynamics Approach*. Champaign: Human Kinetics Publishers.
- CHOW, Jia Yi et al. (2021): *Nonlinear Pedagogy in Skill Acquisition. An Introduction*. London: Routledge. Online: <https://doi.org/10.4324/9781315813042>

¹¹ CSÁNYI-RÉVÉSZ 2021: 373.

¹² CSÁNYI 2020.

- CSÁNYI Tamás (2020): *A mozgás felfedezése gyermekkorban I. kötet. 175 játékos aktivitás a mozgáskonceptiók megismeréséhez*. Budapest: Magyar Diáksport Szövetség.
- CSÁNYI Tamás – RÉVÉSZ László (2021): *A testnevelés és sport oktatásának elmélete és módszertana. Középpontban a tanulás*. Budapest: Magyar Diáksport Szövetség.
- HAMAR Pál (2023): A honvédelmi nevelés és az iskolai testnevelés kovariációja. *Hadtudományi Szemle*, 16(2), 187–210. Online: <https://doi.org/10.32563/hsz.2023.2.14>
- REINER Dóra – HORVÁTH Zoltán Ferenc – H. EKLER Judit (2022): Tanulók aktivitásának fokozása testnevelésórán a tánc integrációjával. *Tánc és Nevelés*, 3(1), 39–60. Online: <https://doi.org/10.46819/TN.3.1.39-60>